„העולם הזה", שבועון החדשות הישראלי • המערכת והמינהלה: תל־אביב, רחוב גורדון 3, טלפון 03־243386. תא־דואר 136 • מען מברקי: „עולמפרס" • מודפס ב„חדפוס החדש" בע"מ, תל־אביב, רח' בן־אליעזר • הפצה: „גד" בע"מ • גלופות: צינקוגרפיה „כספי" בע"מ • העורך הראשי אורי אבנרי • העורך: אלי תבור • עורך תכנית: יוסי שגיון • עורכת כיתוב: ענת ישראלי • צלמי־מערכת: ציון צפריר וגילה רזין • ראש המינהלה: אברהם סיטון • מחלקת המודעות: רפי זכרוני • המו"ל: העולם הזה בע"מ.

קיא יקי.

כמה קוראים הביעו באוזני תמיהה על כך שהעולם הזה הוא, עד כמה שאני יודע, כלי־התיקשורת היחידי במדינה הכותב על „איית־אללה חומייני", בעוד שכל העיתונים והטלוויזיה (בכותרות הכתבות) מאייתים „איטולה" „איטוללה", וכו'.

אין זו הפעם הראשונה שהכתיב של העולם הזה נבדל מן הכתיב הנהוג בכלי־התיקשורת האחרים, בייחוד בעניינים הנוגעים למרחב. ויש לכך סיבה.

כתיב כזוב יכול להיות אקט פוליטי מודע, ולעיתים קרובות הוא אקט פוליטי בלתי־מודע. מתחת לסף ההכרה, מבטא הכותב את הזילזול שלו באיש או בתופעה, כאשר הוא מסרס את שמם.

במשך שנים רבות, היה העולם הזה העיתון היחידי בארץ שהקפיד לכתוב כראוי את שם־המישפחה של מי שהיה אז נשיא מצריים: „עבד־אל־נאצר". העיתונים האחרים דיברו בזילזול על „נאצר", אם ביכלל טרחו להזכיר את שמו של „הרודן המצרי".

קשה לתרץ זאת באי־ידיעה. רבים בעולם ודאי סברו כי „בן גוריון" הוא קיצורו של „בנימין גוריון", וכי „בן" הוא שם פרטי מקוצר, כמו באנגלית. אך לא היה אף עיתון אחד בעולם שכתב על „גוריון". לעומת זאת, אותם העיתונים, שסברו כי „עבדול" הוא שם פרטי, לא טרחו לקרוא את עבד־אל־נאצר בשמו הנכון.

אם יכול להיות ויכוח על הכתיב העברי של שמות ותוארים בשפות זרות, שאינן שמיות, הרי אין מקום לוויכוח על איות השמות הכתובים במקורם בכתיב שמי. כי לכל הלשונות השמיות יש כללי־כתיב שווים או דומים, המקבילים לעברית.

השפה הפרסית אינה שייכת, אמנם, למישפחה השמית, אלא למישפחה ההודית־גרמנית. אך היא כתובה באותיות ערביות, שהן שמיות. ברור שיש לכתוב שמות איראניים בעברית כמו במקורם.

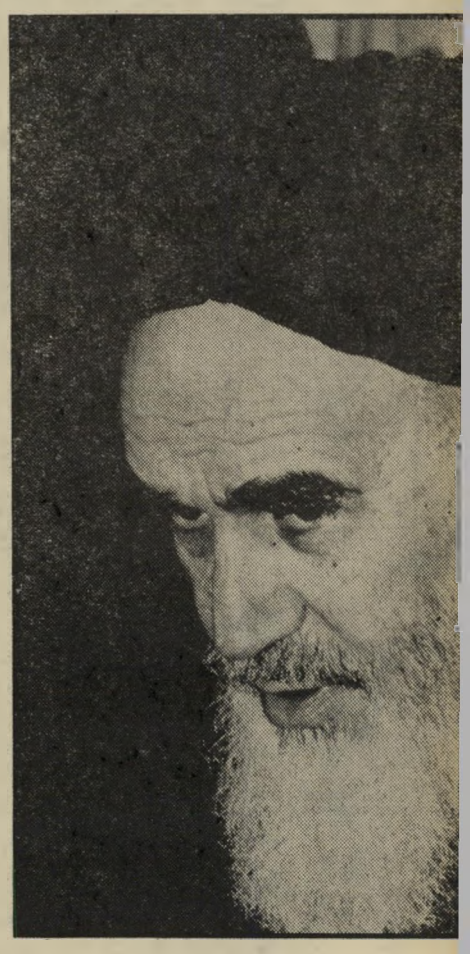

איית־אללה חומייני
וגם איטולה, איטוללה והייטולה

קל וחומר כשכלל אין המדובר בתואר איראני, אלא ערבי. „איית־אללה" הוא תואר ערבי, הנהוג באיראן. פירושו המילולי: אות־אלוהים. בשם זה נקראים פסוקי הקוראן. אין כאן כל מקום לוויכוח על האיות הנכון של התואר בעברית: „איית־אללה" (או, יתר דיוק, בכתיב חסר: „אית־אללה".)

והנה, מזה חודשים מופיע תוארו של חומייני בידיעות ראשיות ובכותרות, ואף אחד מכלי־התיקשורת לא טרח לתקן את השגיאה. ה„איטוללה" ממשיך לחגוג.

דומני שאין ביטוי חריף יותר לזילזול — גם, ואולי דווקא, כאשר הוא בלתי־מודע.

אין פירוש הדבר כי קל להעביר מלים ערביות לכתיב עברי מדוייק.

לא מכבר שוחח עורך העולם הזה על כך עם מי שהיה אז יועץ ראש־הממשלה לענייינים ערביים, הד"ר משה שרון. שרון הציע שהעולם הזה יעבור לתעתיק ערבי אזרחי ישראל מכל כלי־התיקשורת.

מאמר הפרשנות הראשון, מ'בצע סודי', התפרסם לפני חודשיים (העולם הזה 2155), זמן קצר אחרי סיומה של ועידת־בגדאד. בניגוד קיצוני לכל הפרשנויות הרשמיות, הניזונות כמעט כולן מאותם מקורות, שהציגו את תוצאות ועידת־בגדאד כ„ניצחון חזית־הסירוב" טען אז העולם הזה כי „בבגדאד מתה חזית הסירוב הערבית ונותרו ממנה רק כמה שרידים עלובים."

„בבגדאד נוצרה חזית כל־ערבית נגד מצריים. אך הובלט בצורה חד־משמעית, שההתנגדות לקמפ־דייוויד אין פירושה התנגדות לשלום עם ישראל, אלא התנגדות לשלום מצרי נפרד", היתה מסקנת ניתוח פרשני זה, שהיה מבוסס על מקורות מידע עצמאיים של העולם הזה.

המאמר הצביע גם על הכוח העומד מאחרי תופעות אלה: סעודיה, ששליטיה מדוייק — כתיב המקובל כיום בין המומחים, לצרכים מדעיים. „עיתון הדוגל, כמוכם, בהשתלבות במרחב," אמר שרון, „צריך היה להראות דוגמה בעניין זה."

יש בערבית אותיות שאין להן הקבלה מדוייקת בעברית, ולהיפך. לשם כך הנהיגו המדענים סימני־עזר. למשל, הרי"ש הערבית הגרונית, שסימנה ע"ן עם נקודה, נכתבת בעברית ע'. החי"ת הערבית הגרונית, הדומה לכ"ף העברית, נכתבת ח'.

לפיכך, אין לכתוב „בגדאד", אלא „בע'דאד". לא „בוטרוס־ראלי" או „בוטרוס־גאלי", אלא „בוטרוס־ע'לי". לא „חומייני", אלא „ח'ומייני". לא „שארם אל־שייך", אלא „שארם־אל־שייח'". לא „קדאפי" או „קזאפי", כי אם „קד'אפי", שיש לבטאו בדומה ל„קזאפי". וכן „אבו־רד'בי", המצלצלת כמו „אבו־זבי".

לעומת זאת, יש לפסול את השיטה המתאימה את הכתיב העברי לדיבור הערבי: „שארם־א־שייך", „עבד־אן־נאצר", „סלאח־א־דין", וכו'. שם האיש היה „צלאח־אל־דין", למרות שבערבית מבטאים את הצד"י כסמ"ך, ואין מבטאים את הלמ"ד לפני הדל"ת.

יתכן שהגיעה העת לרפורמה זו, בהתקרבנו (אן־שא־אללה) לשלום. אנחנו שוקלים לדבר.

מקורות־מידע עצמאיים

לפני מיספר שבועות הזדמן לי לשוחח עם אישיות בכירה, שאחד מתפקידיה הוא להזין את הממשלה בהערכות־מצב לגבי ההתפתחויות הפוליטיות הצפויות במרחב. הפגישה היתה אישית פרטית, ותוכנה לא נועד לפירסום. אבל באותה שיחה ביקש האיש לערער על ראיית התהליכים המתחוללים במרחב ועל תפיסת הדינאמיקה שלהם וכיוונם, כפי שהם נראים בעיני העולם הזה.

בחודשיים האחרונים פירסם העולם הזה שני מאמרי פרשנות נרחבים, שניסו להאיר את מה שמתרחש במדינות ערב ובאיראן באור שונה לחלוטין מכל מאמרי ודברי הפרשנות, הניתכים ללא הרף על החליטו לחבל בהסכמי קמפ־דייוויד כדי להגן על עצמם מאפשרות התפשטות המהפיכה הראדיקלית לארצם.

כחודש אחר־כך (העולם הזה 2159), התפרסם מאמר פרשנות שני: השואה של השאה. גם הוא האיר את מה שמתחולל באיראן בצורה שונה לגמרי מהמקובל אצל פרשני ישראל הרשמיים.

„'המומחים' בארצות־הברית — וגם בישראל," נאמר באותה פרשנות, „הם בוררים גמורים בכל הנוגע למצבים מהפכניים ובוודאי אינם מסוגלים לנתח מאורעות שהם עצמם לא חלמו עליהם עוד לפני חצי שנה."

ייתכן שהפיסקה האחרונה היא שעוררה את ביקורתה של אותה אישיות בכירה, שקראה בעיון את ניתוחי העולם הזה. „אתם טועים טעות מרה," אמר לי האיש, „העובדות מצביעות בעליל על משמעות שונה לגמרי מזו שאתם מצביעים עליה."

לא חלפו שבועות רבים והעובדות המשתנות בששת אישרו דווקא את תחזיות העולם הזה.

„לא העם נשבר — אלא הצבא..."

שירותי־הביון של ישראל התפארו לאחרונה בכך, שהם חזו את התפתחות המאורעות באיראן הרבה לפני סוכנות־הביון האמריקאית המרכזית, שמצאה את עצמה מופתעת מול הסחף של מהפיכת חומייני.

אבל גם כאשר גלה השאה מארצו, עדיין פיקפקו מרבית המומחים בישראל בהצלחת המהפיכה העממית באיראן. „הצבא האיראני עדיין לא אמר את דברו," הם גרסו. „במדינה כמו איראן יכול לנצח רק מי שמגייס את הצבא לצידו. אם יתדרדר מצב הדברים באיראן, עלול הצבא לבצע מהפיכה וליטול את השילטון בידיו. הצבא — הוא צבאו של השאה — הוא שיחליט מי ישלוט," טענו המומחים.

פרשנות העולם הזה (השואה של השאה) עמדה בניגוד להערכה זו. „רק לעיתים רחוקות מאוד מתחוללת מהפיכה אמיתית מלמטה," הסביר אז העולם הזה. „מהפיכה המשחררת כוחות גנוזים בקרב העם, המקוממת המונים נגד השילטון ונגד הצבא, המתמודדת עם הכוחות המזויינים ברחוב; מהפיכה אשר כוחה הפנימי כה רב, עד כי השילטון והצבא נמסים לפניה כמו שלג בחום השמש.

„במשך שבועות וחודשים יצאו ההמונים לרחובות טהראן, משהד, שיראז ושאר הערים. המפגינים עמדו מול כדורי החייליים וניספו בסיטונות. אך לא רצון העם נשבר אלא רצון הצבא... אין כוח לא מבפנים ובוודאי לא מבחוץ היכול לעמוד בפני מהפיכה כזאת."

הדברים נכתבו והתפרסמו שלושה שבועות לפני שהתברר לגנרלים של צבא איראן בשבוע שעבר, שחייליהם עורקים אל המהפיכה וכי אין עוד בידם הכוח לדכא אותה. המאורעות באיראן בשבוע החולף אישרו למעשה את התיזות של פרשנות העולם הזה.

הפרשנות של העולם הזה על המאורעות במרחב אינה שונה מהקונספציות האחרות המקובלות במדינה, משום שכותביה רוראים עצמם חכמים יותר או מבקשים להיות מקוריים ויוצאי־דופן. מקורות־המידע של העולם הזה בנושאים אלה שונים לחלוטין ממקורות־המידע של שאר הפרשנים. הם באים מצידו השני של המיתרס, באמצעות מומחים היושבים בחו"ל והבוחנים את ההתפתחויות המהירות בעיניים בלתי משוחדות. הם גם הדואגים לעדכן אותנו מדי פעם בהתפתחויות חדשות, הרבה לפני שאלה נחזות בידי המומחים האחרים.

לא תמיד מתממשים הדברים. בסופו של דבר אלו הן רק הערכות ותצפיות, שמאורעות בלתי צפויים עלולים לשנותן. גם אנו מתייחסים אליהם בזהירות הראוייה מבלי לקבל אותם כמוחלטים. אבל כדאי בהחלט שלא לזלזל בהן, גם אם הן נראות לעיתים אבסורדיות.

פרשנות חריגה, שאינה תואמת את הקונספציה המקובלת, עשויה לעיתים לפקוח עיניים, מה גם שכמה מתחזיותיה, שנחשבו עוד לפני שבועות מיספר כבלתי מתקבלות על הדעת, כבר התממשו.

אל תפע

יום המהפכה בטהראן
בורות במצבים מהפכניים